

Byggherreforskriften

Praktisk veiledning:

Byggherreforskriften (BHF) beskriver hvilke plikter myndighetene pålegger hovedaktørene i bygge- og anleggsprosjekter for å sikre at sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir ivaretatt i forbindelse med planlegging, prosjektering og utførelse av bygge- eller anleggsarbeider

Denne veileder har til hensikt å gi aktørene praktiske råd om hvordan BHF's ansvar, roller og oppgaver skal ivaretas og fordeles.

Veilederen har følgende inndeling:

1. Innledning
2. Offentlig- og privatrettslige forhold
3. Byggherreforskriftens formål og anvendelsesområde
4. Ansvar og plikter etter byggherreforskriften
5. Organisering og rollefordeling - avtaler om fordeling av byggherrens oppgaver
6. Krav til beskrivelse i tilbudsgrunnlaget/kontrakter
7. Forhåndsmelding til Arbeidstilsynet
8. Plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-plan)
9. Førings av oversiktslister
10. Koordinering iht. BHF versus Samordning iht. AML.

1. Innledning

Den reviderte Byggherreforskriften (BHF) trådte i kraft 1. januar 2010. Forskriften er hjemlet i Arbeidsmiljøloven (AML) og bygger på rådsdirektiv 92/57/EØF av 24. juni 1992 om gjennomføring av minimumskrav til sikkerhet og helse på midlertidige eller mobile arbeidsplasser.

En analyse av ulykker i EU-området viste at 60 % av ulykkene hadde årsak i krevende arkitektoniske løsninger, organisasjonsmessige valg og dårlig planlegging. De resterende 40 % skyldes tidspress, mangelfull produksjonsplanlegging, manglende koordinering og opplæring, samt ukjente risikomomenter.

I høringsbrevet til ny BHF skriver Arbeidstilsynet: «Formålet med revisjonen av forskriften har vært å oppnå en mer effektiv forskrift som medfører en **forbedret organisering og styring** av arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggs plasser. Samtidig har man også hatt et ønske om å **klargjøre rollene og pliktene til de ulike aktørene** som er inne i bygge- eller anleggsprosessen.»

I forbindelse med revisjonen har Arbeidstilsynet utarbeidet en kommentar til BHF datert 15.01.2010. Arbeidstilsynet har også lansert veiledningsbrosjyren "Er du byggherre?" som gir råd og veiledning til byggherren om ny BHF. Se www.arbeidstilsynet.no

Standard Norge har på oppdrag fra byggenæringen utarbeidet **Byggblankett 8440 A** og **Byggblankett 8440 B**, som henholdsvis omhandler kontrakt mellom BH og BR, KP og KU, og en fordeling av byggherrens oppgaver etter BHF.

Se <http://www.standard.no/sn>

2. Offentlig- og privatrettslige forhold

Arbeidsmiljøloven "kjenner ikke" og forholder seg ikke til privatrettslige kontraktsforhold mellom parter (virksomheter), men stiller krav til den enkelte virksomhet.

BHF regulerer kun de forhold som **myndighetene** kan holde de som er pålagt plikter etter BHF ansvarlig for. Privatrettslig kan også partene avtale andre forhold utover det som er regulert i BHF.

Byggherrens avtale etter Byggherreforskriften (Byggblankett 8440 A) må ikke sammenblandes med Byggherrens privatrettslige avtaler med hoved- eller totalentreprenør (NS 8405/8407 m.fl.)

Byggherrens ansvar og videreføring av plikter etter BHF må heller ikke sammenblandes med det ansvar enhver arbeidsgiver og enmannsbedrift har iht. Arbeidsmiljøloven og Internkontrollforskriften.

Privatrettslige forhold

Entreprise og rådgiverkontraktene
NS 8401/8402/ 8405/8407/8415/8417
m.fl.

Byggherren = **BH**/
Arbeidsgiver

Hovedentreprenør/
totalentreprenør og
Arbeidsgiver

Underentreprenør/
Arbeidsgiver

Prosjekterende/
Arbeidsgiver

Offentligrettslige forhold

Byggblankett 8440 A, avtale
mellom Byggherre og Bygg-
herrens representant eller
koordinatorer

Byggherren = **BH**

Byggherrens Representant = **BR**

Koordinator Prosjekteringsfasen
= **KP**

Koordinator Utførelsesfasen =
KU

3. Byggherreforskriftens formål og anvendelsesområde

BHF's formål er å verne **arbeidstakerne** mot farer ved at det tas hensyn til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplasser i forbindelse med planlegging, prosjektering og utførelse av bygge- eller anleggsarbeider jf. BHF § 1.

BHF **omfatter ikke tredjepersoner**, det vil si personer som ikke er arbeidstakere på bygge- eller anleggsplassen. Den stiller likevel krav om at det skal iverksettes tiltak som hindrer at tredjepersoner kommer inn på bygge- eller anleggsplasser, jf. BHF § 9 bokstav a).

BHF **gjelder ikke krav til det ytre miljøet**. Slike krav vil blant annet være knyttet til håndtering av avfall, utslipp til luft, vann og jord, og forringelse av naturkvaliteter. Regelverket knyttet til det ytre miljøet forvaltes av Kommunaldepartementet (plan- og bygningslovgivningen) samt Klima- og forurensningsdirektoratet, og er regulert i andre forskrifter.

BHF gjelder for enhver arbeidsplass hvor det utføres **midlertidig eller skiftende bygge- eller anleggsarbeid**. I forskriftens § 4 a) er bygge- eller anleggsarbeid definert som:

1. oppføring av bygninger
2. innrednings-, utsmykkings- og installasjonsarbeid
3. montering og demontering av prefabrikkerte elementer
4. riving, demontering, ombygging og istandsetting
5. sanering og vedlikehold
6. alminnelig anleggsvirksomhet
7. graving, sprengning og annet grunnarbeid
8. annet arbeid som utføres i tilknytning til bygge- eller anleggsarbeid.

Det vil si at de fleste bygge- og anleggsoppdrag omfattes av forskriften.

Alminnelige drifts og vedlikeholdsarbeid er **ikke omfattet** av forskriften. Se kommentaren til BHF § 2 for nærmere avgrensning mot alminnelig drifts- og vedlikeholdsoppgaver og faste, permanente virksomheter som utfører bygge- eller anleggsarbeid.

Forbrukerbyggherren er unntatt fra forskriften. I forbrukerforhold anses hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø for å være ivaretatt gjennom de kravene som følger av Bustadoppføringslova § 7, Håndverkertjenesteloven § 5, Arbeidsmiljøloven § 2-2 og Internkontrollforskriften. jf. arbeidstilsynets kommentarer til BHF § 2.

Det eneste krav BHF stiller i forbrukerforhold er at det skal sendes inn forhåndsmelding til Arbeidstilsynet. Det er den virksomheten som påtar seg å utføre bygge- eller anleggsarbeidet som i slike tilfeller skal sende inn forhåndsmeldingen, jf. BHF § 10.

4. Ansvar og plikter etter BHF

Hovedkapitlene i den reviderte BHF er inndelt etter **det ansvar hovedaktørene i byggeprosessen** har. Kap. 2 beskriver byggherrens plikter, kap. 3 beskriver den prosjekterendes plikter og kap. 4 beskriver arbeidsgiverens og enmannsbedriftens plikter.

BHF beskriver at Byggherren (BH) gjennom en skriftlig avtale kan engasjere noen «hjelpere» for å ivareta sine plikter. Det er snakk om en eller flere **koordinatorer** som kan bistå BH med koordinering, jf. BHF § 13, og evt. en **byggherrens representant** (BR) som kan gjennomføre nærmere angitte plikter etter BHF, jf. BHF § 16.

Både BR og koordinatorene opptrer på vegne av BH, jf. BHF § 4, c) og e), og skal ha en avtale med BH som beskriver og styrer hvilke oppgaver og fullmakter de skal ha.

Fra 01.01.2010 er koordinator og BR gjort til pliktsubjekt, jf. BHF § 3, hvilket innebærer at **de også kan bli holdt ansvarlig av myndighetene**, for manglende oppfyllelse av de oppgaver og plikter de har påtatt seg iht. avtale med BH. Det understrekes i BHF § 13 at «utpeking av koordinator ikke vil fritta BH for sitt ansvar på området».

Arbeidsgiveres og enmannsbedrifters hovedplikter følger av Arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter. De plikter de er pålagt i BHF §§ 18 og 19 kommer i tillegg til dette. For å understreke dette er byggherren i BHF § 11 pålagt å stille krav om at de virksomheter som engasjeres skal drive et systematisk helse-, miljø og sikkerhetsarbeid, iht. krav i *Forskrift om systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter* (Internkontrollforskriften).

I BHF brukes konsekvent begrepet «arbeidsgivere og enmannsbedrifter» om de som i byggenæringen normalt omtales som entreprenør.

4.1 Byggherrens ansvar og plikter (BHF kap. 2)

Gjennom sitt initiativ til å starte opp et bygg- eller anleggsprosjekt har byggherren (BH) hovedansvaret for at prosjektet planlegges og gjennomføres på en slik måte at sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir ivaretatt på bygge- eller anleggsplassen. Uansett den entreprisform BH velger, sitter BH med et reelt ansvar for at BHF krav blir etterlevet.

Hva dette hovedansvaret innebærer forklares i Arbeidstilsynets kommentar til BHF § 5 hvor det sies: «På samme måte som den enkelte arbeidsgiver skal kartlegge risiko forbundet med sin virksomhet, skal også byggherren kartlegge de risikoforhold som er forårsaket av byggherrens planer».

Det BHF i bunn og grunn handler om er risikostyring. I denne sammenheng er byggherrens plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-plan) det sentrale verktøy. I BHF § 7 sies det at hensikten med SHA-planen er; «å beskrive hvordan risikoforholdene i prosjektet skal håndteres».

BHF forutsetter at **alle aktørene i et bygge- og anleggsprosjekt** skal ta ansvar for den risiko de bringer inn i prosjektet som følge av sine planer og valg. Det er ikke lenger kun arbeidsgivere og enmannsbedrifter som har et ansvar for arbeidsmiljøet på en bygge- og anleggsplass.

De generelle pliktene byggherren (BH) er pålagt i BHF § 5 må ses i lyset av overnevnte krav om risikostyring. For å styre risiko, som følger av BHs planer, skal **BH**:

- **Under planlegging og prosjektering** særlig ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved; de arkitektoniske, tekniske eller organisasjonsmessige valg som foretas, ved å beskrive og ta hensyn til de risikoforholdene som har betydning for arbeidene som skal utføres, og ved at det avsettes tilstrekkelig tid til prosjektering og utførelse.

I henhold til BHF § 6 skal BH sørge for at de risikoforhold som avdekkes under planlegging og prosjektering blir innarbeidet i tilbudsgrunnlaget. Se her også den prosjekterendes plikter jf. pkt. 4.2 nedenfor.

- **Under utførelse av arbeidene** ivareta hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved koordinering av virksomhetenes arbeid på bygge- og anleggsplassen.

BH er også pålagt å sikre at pliktene som er pålagt koordinatoren, de prosjekterende, arbeidsgiverne og enmannsbedriftene i BHF blir gjennomført.

Denne plikten kan BH ivareta ved jevnlig å gjennomføre møter med entreprenør, prosjekterende og koordinatør, og ved motta rapporter fra disse med utgangspunkt i SHA-planen, jf. kommentaren til BHF § 5 fjerde ledd.

4.2 De prosjekterendes ansvar og plikter (BHF kap. 3)

De prosjekterende har tidligere ikke vært eget rettssubjekt i BHF. De prosjekterendes ansvar i BHF av 01.01.2010 dreier seg om, på samme måte som for BH, å kartlegge den risiko de bringer inn i prosjektet som følge av sine valg.

I Arbeidstilsynets kommentar til BHF § 17 sies det; «dersom flere prosjekterende leverer til samme prosjekt, er hver og en ansvarlig for det som er innenfor rammen av sine oppdrag».

De prosjekterendes ansvar i BHF må ses i lyset av byggherrens (BH) overordnede ansvar for å ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø under planlegging og prosjektering, jf. BHF § 5 pkt. a og b. De prosjekterende er profesjonelle aktører som BH engasjerer, enten direkte eller gjennom avtale med en entreprenør.

BHF krever at de prosjekterende skal:

- Risikovurdere forhold knyttet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved de arkitektoniske og tekniske valg som foretas

- Prosjektører sikre løsninger, det vil si at for de arbeidsprosesser, arbeidsmetoder, materialer, konstruksjoner m.m. som de beskriver, eller som forutsettes anvendt, skal beskrive hvordan arbeidet kan foregå helse- og sikkerhetsmessig fullt forsvarlig innenfor rammene av krav i Arbeidsmiljøloven.
- Beskrive risikoforhold som krever spesifikke tiltak i byggefasen, og meddele byggherren dette.
- Dokumentere risikoforhold av betydning for fremtidige arbeider

BHF definerer prosjekterende som: «enhver fysisk eller juridisk person som har til oppdrag å tegne, beregne, planlegge eller beskrive hele eller deler av bygget eller anlegget som skal oppføres» jf BHF § 4, f).

I kommentaren til BHF § 17 presiserer Arbeidstilsynet at dette også omfatter de som evt. detaljprosjekterer hos entreprenørene, og at en prosjekterende som lar deler av sitt oppdrag prosjekteres av andre skal sørge for at denne prosjekteringen oppfyller BHF's krav.

EBA mener at det i denne sammenheng er naturlig å se parallellen til de som naturlig har ansvarsrett som prosjekterende iht. plan- og bygningsloven (PBL), dvs; arkitekter, rådgivende ingeniører, og de som evt. detaljprosjekterer hos entreprenørene.

Selv om det ikke er noen kobling mellom BHF og PBL, er det verd å merke seg at de krav som stilles til de prosjekterende i BHF ligger tett opp til de krav som stilles til ansvarlig prosjekterende i PBL.

Plan- og bygningsloven:	Byggesaksforskriften
<p>§ 23-5. Ansvarlig prosjekterende <i>Ansvarlig prosjekterende er ansvarlig for prosjektering av nødvendige sikringstiltak etter § 28-2.</i></p> <p>§ 28-2. Sikringstiltak ved byggearbeid mv. <i>Bygge- eller rivingsarbeid, graving, sprenging eller fylling kan ikke igangsettes uten at de ansvarlige på forhånd har truffet nødvendige tiltak for å sikre mot at skade kan oppstå på person eller eiendom, og for å opprettholde den offentlige trafikk.</i></p>	<p>§ 12-3. Ansvarlig prosjekterendes ansvar <i>I tillegg til ansvar etter plan- og bygningsloven § 23-5 har ansvarlig prosjekterende ansvar for:</i></p> <p><i>d) at tiltakshaver og ansvarlig søker blir varslet dersom prosjektering utløser behov for nødvendige sikringstiltak, jf. plan- og bygningsloven § 28-2, samt foreta slik prosjektering</i></p> <p><i>e) koordinering av grensesnitt mot andre ansvarlig prosjekterende</i></p> <p><i>i) å utarbeide eller sørge for at det fremskaffes dokumentasjon som grunnlag for forvaltning, drift og vedlikehold med hjemmel i byggteknisk forskrift kapittel 4 innenfor ansvarsområdet, og at denne overleveres til ansvarlig søker.</i></p>

Det er viktig å minne om at den som innehar rollen som prosjekteringsleder ikke nødvendigvis er en prosjekterende. En prosjekteringsleder har en administrativ oppgave knyttet til å koordinere prosjekteringen. Dette utelukker selvfølgelig ikke at en som utfører prosjektering også kan ha rollen som prosjekteringsleder.

4.3 Arbeidsgiveres og enmannsbedrifters ansvar og plikter (BHF kap. 4)

Arbeidsgiveres og enmannsbedrifters hovedplikter følger som nevnt innledningsvis av Arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter. Ut over dette stiller BHF § 18 krav om at arbeidsgivere og enmannsbedrifter skal:

- Følge byggherrens SHA-plan for det aktuelle prosjektet
- Følge byggherrens eller koordinators anvisninger
- Planlegge eget arbeid og gjennomføre nødvendige risikovurderinger og foreta løpende risikovurdering av identifiserte risikoområder i byggherrens SHA-plan
- Informere BH om risikoforhold, forårsaket av BHs planer, som ikke er beskrevet i SHA-planen.
- Sørge for at de forebyggende tiltak i BHF § 9 gjennomføres
- Innarbeide relevante deler av SHA-planen i sitt system for internkontroll.

I kommentaren til BHF § 18 sier Arbeidstilsynet:

De relevante delene av SHA-planen vil hovedsakelig omfatte beskrivelsen av når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres, og de spesifikke tiltakene som har betydning for de arbeidere som virksomheten skal utføre.

- Informere BH om avvik fra SHA-planen som kan ha betydning for arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Arbeidsgivere har også en informasjonsplikt, overfor egne arbeidstakere og verneombud, om alle tiltak som skal treffes om sikkerhet, helse, og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen. Verneombud i egen virksomhet skal også informeres om SHA-planen før oppstart av bygge- eller anleggsarbeidet. Det presiseres at informasjonen skal gis på en forståelig måte, jf. BHF § 19.

I kommentaren til BHF § 19 sier Arbeidstilsynet at «den vanlige informasjonsmåten vil være at den enkelte virksomhet informerer sine ansatte. I tillegg kan det være aktuelt å benytte oppslag eller informasjonsmøter for å sikre at viktig informasjon når frem til alle på bygge- eller anleggsplassen».

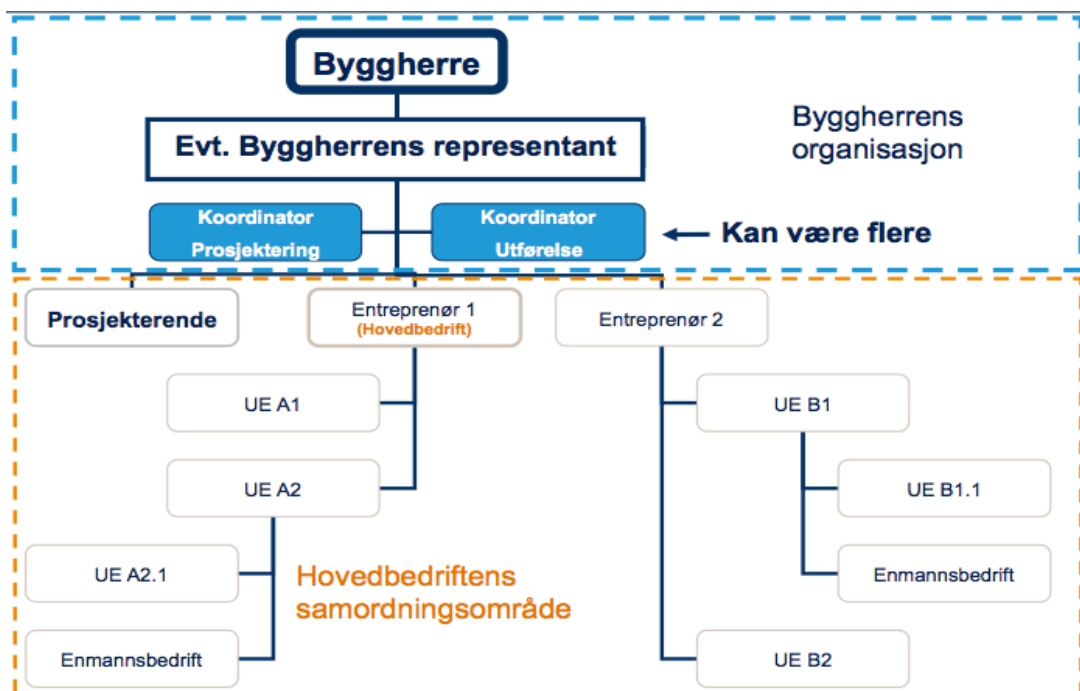
På større bygge- og anleggsprosjekter er det vanlig at informasjonsplikten ivaretas gjennom et introduksjonsprogram til prosjektet og undertegnelse av en personlig sikkerhetsinstruks. Den løpende informasjonen sikres gjennom oppslag og regelmessige møter.

5 Organisering og rollefordeling - avtaler om fordeling av BHs oppgaver

Byggherren (BH) er ansvarlig for organisasjonsmessige valg. Med organisasjonsmessige valg menes bl. a. valg av entreprisform, kontraktsstruktur og utbyggingsrekkefølge. Det er også et organisasjonsmessig valg å velge hvem som skal ha koordinatrollen og hvor mange koordinatører det skal være i prosjektet. Videre vil en avtaleinngåelse mellom BH og Byggherrens representant (BR), hvor spesifikke plikter som ellers tillegges BH etter BHF overføres til BR, være et organisasjonsmessig valg.

Uansett hvem BH velger å engasjere i rollene som BR og koordinatorene så vil disse rollene alltid være plassert i byggherrens organisasjon. Rollene flyttes aldri ned i entreprenørens organisasjon, selv om entreprenøren evt. skulle bekle en av rollene. Alle rollene innebærer å utføre oppgaver på vegne av BH, dvs. at de som innehar rollene representerer BH.

Eksempel på organisasjonskart:

Før inngåelse av avtale med byggherrens representant (BR) og før utpeking av koordinatør skal byggherren (BH) vurdere om den eller de som utpekes til å ivareta oppgaver/plikter på BHs vegne kan komme i konflikt med andre roller i prosjektet og evt. hvordan det skal håndteres/løses.

Dersom BH har inngått avtale med en juridisk person (for eksempel en virksomhet) så er det i forhold til virksomheten som byggherren skal vurdere rollekonflikt, ikke mot kontaktpersonen.

Avtaler om fordeling av BHs oppgaver

Dersom BH velger å engasjere BR, KP eller KU så krever BHF at BH skal inngå skriftlige avtaler med disse, som klargjør hvilke oppgaver og fullmakter de har. Standard Norge har som nevnt innledningsvis utarbeidet **Byggblankett 8440 A** og **Byggblankett 8440 B**, som et godt hjelpemiddel for å ivareta dette kravet.

Arbeidstilsynet har deltatt i arbeidsgruppen som har utarbeidet disse blankettene og har ved det godt god for at disse er i tråd med krav i BHF.

EBA anbefaler at avtaleblankettene utarbeidet av Standard Norge alltid brukes.

Byggblankett 8440 A beskriver hvilke avtaler BH kan inngå iht. BHF:

- Avtale mellom Byggherre (BH) og Byggherrens representant (BR)
- Avtale mellom Byggherre (BH) og Koordinator for prosjekteringsfasen (KP)
- Avtale mellom Byggherre (BH) og Koordinator for utførelsesfasen (KU)

EBA anbefaler at dersom det iht. BHF inngås avtaler mellom BH og en virksomhet, så bør avtalene inngås med aksjeselskap eller lignende som juridisk person, og ikke fysiske personer i den enkelte virksomhet.

For alle avtalene gjelder at dersom det inngås avtale med juridisk person (for eksempel et aksjeselskap) skal det i tillegg oppgis en kontaktperson.

EBA anbefaler at medlemsbedriftene vurderer kritisk om det er forenlig med egen rolle som entreprenør å påta seg oppgaver som skal utføres på vegne av en BH iht. BHF. EBA anbefaler også medlemsbedriftene å opplyse byggherre om plikt til vurdering av rollekonflikt.

Byggblankett 8440 B gir veiledning på hvilke oppgaver som BH kan overføre til BR, KP eller KU. BH kan selv velge å være koordinator, jf. BHF § 13 og BR kan også ivareta koordineringsoppgavene, jf. Byggblankett 8440 B. I BHF § 13 slås det fast at utpeking av koordinator ikke vil fritta BH for sitt ansvar på området.

BH er pålagt å sikre at de han engasjerer som koordinatører har nødvendig kunnskap og praktisk erfaring fra bygge- eller anleggsarbeid, og jevnlig å følge opp at koordinatoren oppfyller sine plikter, jf. BHF § 13.

I kommentar til § 13 presiseres det videre at BH må sørge for at de han engasjerer får nødvendige ressurser for å ivareta de plikter og oppgaver de skal ivareta.

Dersom BH velger å delegere oppgaver på ulike aktører skal BH redegjøre for hvordan oppgavene er fordelt, jf. kommentaren til BHF § 13. Byggblankett 8440 B er laget som et hjelpemiddel for å ivareta dette kravet. I blanketten skal det kun settes en avkrysning pr. rad. BH kan selv velge å ivareta oppgaver eller han kan overføre oppgaver til BR, KP eller KU, dersom dette er regulert i avtaler med disse. Det er ikke anledning til å sette kryss i de kolonner som er merket med grått i Byggblankett 8440 B.

Eks.:

Å **påse** at det utarbeides en skriftlig SHA-plan kan etter pkt. b) i Byggblankett 8440 B gjøres av BH eller BR. KP kan få i oppdrag å **fysisk utarbeide** planen jf. pkt. k), men kan aldri gis ansvaret for å påse at SHA-plan blir utarbeidet.

5.1 Avtale mellom BH og Byggherrens representant (BR)

BHF § 16 beskriver at BH gjennom en skriftlig avtale kan avtale at en juridisk eller fysisk person på BH's vegne (BR) skal gjennomføre nærmere angitte plikter etter BHF. Dette vil særlig være aktuelt der BH ikke selv innehar kompetanse til å etterleve BHF's krav. BH vil likevel kunne holdes ansvarlig for forhold som kan knyttes til beslutninger foretatt av BH selv. BH plikter også å gripe inn dersom pliktene ikke blir tilfredsstillende utført.

EBA fraråder at entreprenørene påtar seg rollen som byggherrens representant (BR). Begrunnelsen for dette ligger først og fremst i at entreprenøren vanskelig kan representere BH overfor seg selv. EBAs anbefaling er i tråd med Arbeidstilsynets egne vurderinger bl.a. i brosjyren "Er du byggherre?"

Hvilke oppgaver BH kan delegere til BR fremgår av Byggblankett 8440 B a) til q).

5.2 Avtale mellom BH og Koordinator i prosjekteringsfasen (KP)

Planlegging og prosjektering foregår ofte over et lengre tidsrom og involverer ulike aktører. Det kan derfor være aktuelt å utpeke flere koordinatore i prosjekteringsfasen (KP), for eksempel en KP for skisse/forprosjekt og en KP for detaljprosjektering.

BHF § 14 første ledd og Byggblankett 8440 B bokstav j) og k) beskriver at koordinering i prosjekteringsfasen omfatter følgende oppgaver:

- j. koordinere prosjekteringen slik at hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir ivaretatt. *Informasjonsflyt mellom de enkelte prosjekterende skal tilrettelegges på en slik måte at de kan ta hensyn til hverandres planer og valg av løsninger, og dermed få identifisert og behandlet risiko i grensesnitt mellom de ulike fagene.*
- k. sørge for utarbeidelsen av plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø i henhold til BHF §§ 7 og 8 - *basert på informasjon fra de prosjekterende og BH*

Oppgavene for KP må ikke sammenblandes med pliktene de prosjekterende har etter BHF kap. 3. Det er viktig å merke seg at KP **ikke** er pålagt å gjennomføre egne risikovurderinger, eller kontrollere og overprøve de risikovurderinger som de prosjekterende er pålagt å gjennomføre. De prosjekterende har et selvstendig ansvar for kvaliteten på de risikovurderinger de er pålagt å gjennomføre.

EBA mener at koordinering under skisse/forprosjekt best ivaretas av BH eller BR. I denne fasen blir det ofte tatt viktige beslutninger som får konsekvenser for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø i prosjektet. Entreprenøren er som regel ikke engasjert i denne fasen.

Slik oppgaven med koordinering i prosjekteringsfasen er formulert vil det være naturlig at det er den aktøren som er engasjert som prosjekteringsleder eller som kontraherer de prosjekterende som best kan ivareta rollen som KP.

Prosjekteringsledelse innebærer administrative oppgaver med å koordinere prosjekteringen og kan dermed gi gode forutsetninger for å fange opp informasjonsflyt og grensesnitt mellom de ulike prosjekterende.

Prosjekteringsmøtene er godt egnet til å gjennomføre koordinering i prosjekteringsfasen, der den som koordinerer kan samle dokumentasjon fra den enkelte prosjekterendes beskrivelse av risikoforhold som krever spesifikke tiltak i SHA-planen. ("restrisiko"). I samarbeid med BH eller BR kan KP deretter sørge for at SHA-planen utvikles og oppdateres så lenge prosjekteringen foregår.

5.3 Avtale mellom BH og Koordinator i utførelsesfasen (KU)

Hovedhensikten med koordinering i utførelsesfasen er å følge opp risikoforhold i SHA-planen og risiko knyttet til samtidighet og rekkefølge av arbeider.

EBA fraråder at entreprenørene påtar seg rollen som koordinator for utførelsesfasen (KU).

Koordinering i utførelsesfasen er beskrevet som oppgaver med «å følge opp», «se til» og «sørge for». Dette er hovedgrunnen til at entreprenøren ikke skal gis denne oppgaven. Entreprenøren og alle arbeidsgivere i et prosjekt skal gjennomføre de tiltak som er beskrevet i SHA-planen, og skal i sine fremdriftsplaner vurdere å ta hensyn til risiko knyttet til samtidighet og rekkefølge. Byggherren må sørge for en uavhengig oppfølging av at dette blir gjort.

EBA's anbefaling er også her i tråd med Arbeidstilsynets egne vurderinger bl.a. i brosjyren "Er du byggherre?"

BHF § 14, annet ledd og Byggblankett 8440 B bokstav l) til q) beskriver hva koordinering i utførelsesfasen omfatter.

- l. Følge opp risikoforhold i byggherrens plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, herunder avviksbehandling knyttet til planen.
- m. Følge opp at det utarbeides tidsplaner som sikrer at det avsettes tilstrekkelig tid til utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner.
- n. Følge opp at arbeidsgivere og enmannsbedrifter gjennomfører planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, herunder at arbeidsgivere har innarbeidet relevante deler av planen i virksomhetens system for internkontroll.
- o. Følge opp at arbeidsgiveres og enmannsbedrifters arbeid som kan påvirke hverandre med hensyn til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir koordinert, inkludert samarbeid mellom arbeidsgivere og enmannsbedrifter.
- p. Se til at arbeidsgiver følger opp at kravene om forebyggende tiltak i § 9 gjennomføres.
- q. Sørg for at det føres oversiktslister, jf. § 15, og overleverer listene til byggherren etter at oppdraget er ferdig.

Egentlig dreier koordinering i utførelsesfasen seg om kun fire punkt.

1. Følge opp at de spesifikke tiltakene i SHA-planen blir gjennomført	• følge opp risikoforhold i byggherrens plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø • følge opp at arbeidsgivere og enmannsbedrifter gjennomfører planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø
2. Følge opp at samtidighet og rekkefølge av arbeidsoperasjoner ikke utgjør en risiko	• følge opp at det utarbeides tidsplaner som sikrer at det avsettes tilstrekkelig tid til utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner • følge opp at arbeidsgiveres og enmannsbedrifters arbeid som kan påvirke hverandre med hensyn til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir koordinert, inkludert samarbeid mellom arbeidsgivere og enmannsbedrifter.

3. Se til at forebyggende tiltak blir ivaretatt	• se til at arbeidsgiver følger opp at kravene i § 9 gjennomføres
4. Sørg for at det føres oversiktslister	• sørg for at det føres oversiktslister jf. § 15

Det er viktig å merke seg at KU **ikke** er pålagt å gjennomføre en løpende risikovurdering under gjennomføring av prosjektet. Dette er det arbeidsgivere og enmannsbedrifter som er pålagt, jf. BHF § 18, 2. ledd.

I kommentarene til BHF § 14 sier Arbeidstilsynet at "Koordineringen etter denne bestemmelsen for eksempel kan gjennomføres ved å avholde møter med aktørene hvor innholdet i SHA-planen drøftes. Koordineringen kan også gjennomføres ved koordinators tilstedeværelse på bygge- og anleggsplassen.

Behovet for møter og koordinators tilstedeværelse, vil blant annet være avhengig av prosjektets art, størrelse, intensitet og hvilke risikoforhold som forventes å oppstå under arbeidets utførelse."

Møter for fremdrift, produksjon og byggherrebeslutninger er en naturlig arena for gjennomføring av koordinering av utførelse. I tillegg bør KU gjennomføre befaringer på bygge- og anleggsplassen for å følge opp gjennomføring av krav i BHF § 9. Det vil også være naturlig at koordinator inviteres til og mottar referater fra vernemøter og -runder.

6. Krav til beskrivelse i tilbudsgrunnlag og kontrakter

I BHF §§ 6, 8, 9 og 11 er det satt krav om at en rekke forhold skal innarbeides i tilbudsgrunnlag og kontrakter. Oppgaven med å innarbeide disse forhold i tilbudsgrunnlag og kontrakter kan BH sette bort til BR dersom det er denne som utarbeider disse dokumentene på BH's vegne, jf. Byggblankett 8440 B pkt. e).

Følgende forhold skal beskrives i tilbudsgrunnlag/kontrakt:

- De risikoforhold som avdekkes under planlegging/prosjektering, jf. BHF § 6
- Evt. krav til entreprenørene om forslag til - og prising av - spesifikke tiltak
- Forebyggende tiltak, jf. BHF § 9

I kommentaren til BHF § 9 presiserer Arbeidstilsynet:

Forskriften krever at byggherren særlig stiller krav til de forholdene som er av stor betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen. Kravene gjelder i all hovedsak riggforhold på bygge- eller anleggsplassen.

Byggherren må sørge for at de av kravene som kan ha økonomisk eller tidsmessig betydning, blir tatt med i tilbudsgrunnlaget til entreprenør/- leverandør. Øvrige krav kan for eksempel medtas i kontrakten med den enkelte virksomhet som utfører et oppdrag.

Forholdene dekkes også av annet regelverk som stiller krav til den enkelte arbeidsgiver, men byggherren har likevel en selvstendig plikt til å sørge for at kravene blir etterlevd på byggherrens bygge- eller anleggsplass.

- Krav om forsvarlig bemanning hos den enkelte entreprenør
- Krav om fremdriftsplaner av de utførende entreprenørene
- Krav om internkontroll ved alle virksomheter driver et systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, jf. BHF § 11

Det er viktig å forstå at BHF krever at ovennevnte forhold skal beskrives i tilbudsgrunnlaget og i kontrakter. Disse forholdene skal ikke inn i BH SHA-plan. Se nærmere under pkt. 8.

EBA vurderer dette som et sentralt punkt da man ved å synliggjøre de ovennevnte forhold med prisbare poster i konkurransegrunnlaget fremmer de seriøse aktørene og setter SHA på dagsorden.

7. Forhåndsmelding til Arbeidstilsynet (BHF § 10)

Forhåndsmelding til Arbeidstilsynet **skal sendes inn av byggherren** på fastsatt skjema senest en uke før arbeidet igangsettes, jf. www.arbeidstilsynet.no. Forhåndsmelding kan leveres elektronisk via Altinn. Dersom BR sender inn forhåndsmelding i papirversjon må alltid BH undertegne forhåndsmeldingen selv.

BH skal sørge for at forhåndsmeldingen settes opp synlig på bygge- eller anleggsplassen. Ved endringer skal forhåndsmeldingen oppdateres, men skal **ikke** sendes på nytt til Arbeidstilsynet. En oppdatert oversikt over virksomheter på bygge- eller anleggsplassen synliggjøres på samordningsskjema eller tilsvarende, dette skal **ikke** oppdateres i forhåndsmeldingen.

Det er svært viktig at forhåndsmeldingen viser hvem som til enhver tid innehar roller etter BHF. Arbeidstilsynet vil ved tilsyn og ved ulykker/uhell henvende seg til de aktører som er oppgitt i forhåndsmeldingen og det skaper uklarheter dersom forhåndsmeldingen ikke er korrekt.

8. Plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-plan)

Krav til BHs SHA-plan er regulert i BHF §§ 7 og 8. I tillegg er planen omtalt i BHF §§ 14, 18 og 19.

Som nevnt i pkt. 4.1 handler BHF om hvordan risikoen i et prosjekt skal styres. Byggherrens SHA-plan er det sentrale verktøy i dette arbeidet, og planen skal være prosjektspesifikk, det vil si at planen skal være tilpasset det aktuelle prosjektet. De spesifikke tiltakene i i planen skal beskrive hvordan de prosjektspesifikke risikoene skal håndteres, jf. BHF § 7.

SHA-planen skal utvikles av byggherren og de prosjekterende i prosjektutviklings- og prosjekteringsfasen og skal følges av arbeidsgivere og enmannsbedrifter i utførelsesfasen av et prosjekt.

I BHF § 6 presiseres at "de risikoforholdene som avdekkes under planlegging og prosjektering skal innarbeides i tilbudsgrunnlaget jf. BHF § 5, 2. ledd bokstav b."

Arbeidstilsynet legger til i sin kommentar til BHF § 6: "det understrekes at å beskrive et risikoforhold ikke innebærer å liste opp et eller flere av punktene fra forskriftens § 8 første ledd bokstav c), men det krever en konkret beskrivelse av risikoforholdet."

EBA anbefaler at BH/BR etablerer rutiner for risikovurdering og utarbeidelse av SHA-planen så tidlig som mulig, gjerne allerede på forprosjekt stadiet hvor mange valg som kan medføre risiko foretas. Det er viktig at rutinene sikrer at relevant informasjon fortløpende kommer inn i SHA-planen. BH kan overlate til koordinator og foreta fortløpende oppdateringer av SHA-planen som skal godkjennes av BH.

EBA vil presisere at det er viktig at SHA-planen **kun** inneholder de 4 punkter som definerer planen i BHF § 8. Som nevnt i pkt. 2 er dette viktig fordi BHF kun regulerer de forhold som **myndighetene** kan holde de som er pålagt plikter i BHF ansvarlig for. Andre forhold som BH ønsker å avtale med sine kontraktspartnere hører hjemme i entreprisekontrakten eller som vedlegg til denne (bok 0 eller tilsvarende).

EBA erfarer at SHA-planer som er for store og inneholder andre forhold enn det som kreves i BHF, ikke fungerer som et godt verktøy for å følge opp den prosjektspesifikke særlige risikoen. Dette fordi slike store planer ofte ikke inneholder det BHF krever eller fordi oversikt over de spesifikke tiltakene knyttet til arbeid som kan innebære fare for liv og helse, drukner i andre forhold.

Det er ingen krav til "formatet" på en SHA-plan, i praksis består den av flere ulike dokumenter

1. Organisasjonskartet for prosjektet, sammen med Forhåndsmeldingen og Byggblankett 8440 B, ivaretar kravet til «**organisasjonskart som angir rollefordeling og entreprisform**».
2. «**Fremdriftsplan som beskriver når og hvor de ulike arbeidsoperasjonene skal utføres**» vil mest naturlig utarbeides separat, men det må i SHA-planen henvise til hvor denne finnes.

I kommentaren til BHF § 8 bokstav b) sier Arbeidstilsynet:

«Det er byggherrens ansvar å sørge for at det avsettes tilstrekkelig tid til de forskjellige arbeidsoperasjoner og nødvendig samordning av disse. I praksis må BH sikre dette gjennom å stille krav til de utførende entreprenørene om at de i sine fremdriftsplaner skal beskrive når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres, ved hvilke tidspunkter flere virksomheter vil jobbe på samme område, og hvor mye tid som er avsatt til de enkelte arbeidsoperasjoner.»

3. Den mest sentrale og dynamiske del av SHA-planen er oversikt over de «**spesifikke tiltakene knyttet til arbeid som kan innebære fare for liv og helse**».

Eks. på «spesifikke tiltak»

For eksempel tiltak knyttet til risiko som følge av forhold ved tomt, grunnforhold, omgivelser, eksisterende bygningsmasse eller som følge av valgt arkitektur eller tekniske løsninger som vanskeliggjør "vanlig" sikring.

4. «**Rutiner for avviksbehandling**» dreier seg om BH`s rutiner for avviksbehandling av avvik knyttet til SHA-planen.

Eks. på rutine for avviksbehandling av SHA-plan

- Arbeidsgivere og enmannsbedrifter skal informere byggherren om avvik fra SHA-planen som kan ha betydning for arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.
- Risikoforhold som er forårsaket av byggherren og/eller de prosjekterendes valg, og som ikke er beskrevet i SHA-planen, skal meldes som avvik til Byggherren.
- Avviksmeldinger knyttet til SHA-planen skal sendes Byggherren via koordinator for utførelse, (kontaktperson).
- Koordinator for utførelse skal fortløpende holde Byggherren orientert om avvik knyttet til SHA-planen og skal komme med anbefalinger om tiltak.
- Byggherren skal beslutte og godkjenne tiltak og nødvendige oppdateringer av SHA-planen.
- Arbeidsgivere og enmannsbedrifter holdes løpende orientert om endringer i SHA-planen gjennom fremdriftsmøter.

Kravet om fortløpende oppdatering av SHA-planen, dersom det oppstår endringer som har betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, må ses i sammenheng med rutinene for avviksbehandling av planen. Det er naturlig at BH overlater oppgaven med oppdatering av planen til KU.

Siden det er et krav at BH skal oppbevare SHA-planen i seks måneder etter at arbeidene i prosjektet er avsluttet er det viktig at koordinatorene (KP som utarbeider planen og KU som oppdaterer planen) avklarer med BH hvordan han vil ha planen overlevert.

9. Føring av oversiktslister

Som ledd i koordineringen er byggherren (BH) pålagt å føre en oversiktsliste over alle som utfører arbeid på bygge- eller anleggsplassen, jf. BHF § 15.

Oversiktslisten skal inneholde den nærmere angitte informasjonen, skal føres og kontrolleres daglig og skal være tilgjengelige for, og på oppfordring vises til arbeidsgiveren, verneombudet og Arbeidstilsynet. BH er pålagt å oppbevare listen i seks måneder etter at bygge- eller anleggsarbeidet er avsluttet.

Krav om føring og kontroll av oversiktsliste er et «seriøsitetstiltak», ikke et beredskapstiltak. Listen gir ikke oversikt over hvem som er tilstede på bygge- eller anleggsplassen. Det er ikke noe krav om «å føre personer ut av listen» når de forlater plassen. Oversiktslister innebærer ikke adgangskontroll, de gir kun en oversikt over hvem som utfører arbeid den gjeldende dagen. Byggherre kan gå lenger og innføre adgangskontroll, men dette er ikke regulert i BHF.

I kommentaren til BHF § 15 presiserer arbeidstilsynet at «den daglige føringen og kontrollen skal sikre at alle som er sysselsatt på arbeidsplassen **er ført opp på listen.**»

BHF setter ikke nærmere krav til hvordan oversiktslisten skal føres eller oppbevares. I kommentaren til BHF § 15 sier arbeidstilsynet at «oversiktslisten kan føres og

oppbevares elektronisk, dersom dette skjer på en forsvarlig måte», med henvisning til at det må skje i overensstemmelse med personopplysningsloven og tilhørende forskrifter.

Selv om plikten til å føre oversiktslister i BHF § 15 retter seg mot byggherren, og oppgaven med å sørge for at det føres oversiktslister i BHF § 14 er tillagt KU, er det i praksis ofte total- eller hovedentreprenør som gjør jobben med å føre oversiktslister. Denne praksisen er helt i tråd med kommentaren til BHF § 14 som sier: «Oppgaven med å føre oversiktslister kan delegeres til andre, men ansvaret for å sørge for at det føres oversiktslister, vil likevel ligge hos koordinator.»

10. Koordinering versus samordning

Etter BHF pålegges BH å sørge for nødvendig koordinering både i planlegging og utførelse for å hindre unødvendig konflikt mellom ulike virksomheter og arbeidsoperasjoner. BHs koordinering skal også omfatte enmannsbedrifters virksomhet, jf. BHF § 14.

Arbeidsmiljøloven stiller krav om at Hovedbedriften skal samordne de ulike virksomhetenes helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid når flere virksomheter utøver arbeid på samme arbeidsplass, jf. AML § 2-2 annet ledd.

Hva som er forskjellen mellom koordinering etter BHF og samordning etter AML blir i kommentaren til BHF § 18 beskrevet slik:

Byggherrens koordinering:

- Erstatte ikke hovedbedriftens samordning, men kommer i tillegg til denne.
- Har som hovedformål å hindre unødvendig konflikt mellom ulike virksomheter og ulike arbeidsoperasjoner.
- Foregår primært i fremdriftsmøter.
- Har fokus på beslutninger om samtidighet, rekkefølge og tid.

Dersom BH velger å sette bort koordinatorrollen, så er denne rollen, etter BHF en kontraktsfestet honorert rolle. jf. kommentaren til BHF § 13 (skriftlig avtale).

Hovedbedriftens samordning:

- Skal sikre at **de enkelte arbeidsgiverne får nødvendige opplysninger om hverandres arbeid** for å kunne forebygge skader på de øvrige arbeidstakerne. jf. AML § 2-2, første ledd.
- Vil særlig være aktuelt ved arbeid i **felles arealer** og for bruk av **felles ressurser** som kraner, heiser og stillaser, brakkerigg etc.
- Omfatte ved siden av samordnende møter også **en viss form for kontroll og tilsyn med felles arealer og felles ressurser**. (vernerunder).
- Har fokus på informasjon og regler for disponering av felles arealer og felles ressurser.

Hovedbedriftsrollen etter AML er en myndighetspålagt rolle som en av virksomhetene må påta seg, når flere virksomheter utøver arbeid på samme arbeidsplass. Dersom virksomhetene ikke blir enige seg imellom, om hvem som skal ha denne rollen, kan tilsynsmyndighetene bestemme hvem av virksomhetene som skal ha den.